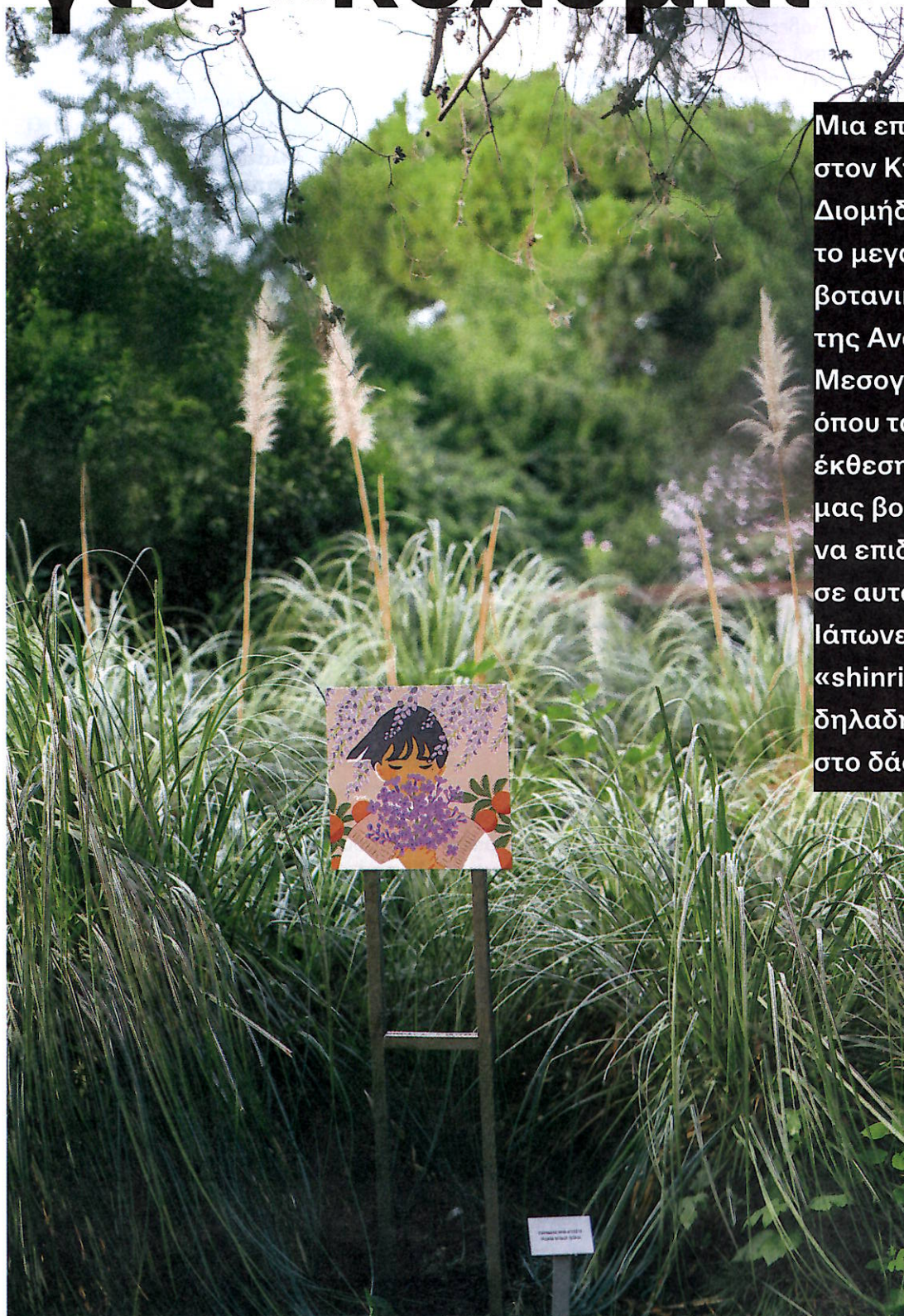

ΖΩΗ ΧΩΡΙΣ ΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΝΑΙ ΑΣΦΥΞΙΑ»

*Ο Φοίβος Δεληβοριάς
σε μια εκ βαθέων συζήτηση*

στον κήπο για «κολύμπι»

Μια επίσκεψη
στον Κήπο
Διομήδους,
το μεγαλύτερο
βοτανικό πάρκο
της Ανατολικής
Μεσογείου,
όπου τα έργα μιας
έκθεσης τέχνης
μας βοήθησαν
να επιδοθούμε
σε αυτό που οι
Ιάπωνες αποκαλούν
«shinrin-yoku»,
δηλαδή «κολύμβηση
στο δάσος».

Εκατό βότσαλα από τις Σποράδες δίνουν το υλικό για την εγκατάσταση *Hyaku Jizo* του Δημήτρη Ιωάννου.

Αριστερά: Έργο της Ασάκο Μασουνούτσι μάς καλεί να μυρίσουμε τις κορταδέριες που το κυκλώνουν.

ΟΙ ΧΕΛΩΝΕΣ ΕΔΩ δεν μοιάζουν με τις άλλες. Το σώμα τους είναι διαφορετικό, μάλλον μαύρο, ενώ στο κάπως πλακέ καβούκι τους διακρίνονται κίτρινα στίγματα. Άλλες δεν ξεπερνούν σε μέγεθος την παλάμη μου, άλλες είναι αρκετά μεγαλύτερες. Όλες τους κολυμπούν επιδέξια μέσα σε μια δεξαμενή γεμάτη νερό που τις φιλοξενεί, στον Βοτανικό Κήπο Διομήδους, στο Χαϊδάρι, οκτώ χιλιόμετρα από το κέντρο της Αθήνας. Ο συνολικός πληθυσμός τους πρέπει να μετριέται σε αρκετές δεκάδες, αν όχι εκατοντάδες. Δεν έχω διάθεση να κάτσω να τις μετρήσω. Παρά τη ζέστη, είναι ωραία εδώ, νωρίς το απόγευμα μιας καθημερινής του Ιουλίου.

Παρέα μου έχω την ιστορικό τέχνης και καλλιτεχνική διευθύντρια του πολιτιστικού οργανισμού Polygreen Culture & Art Initiative (PCAI), Κίκα Κυριακάκου. Όπως μου εξηγεί, οι συγκεκριμένες χελώνες, εξωτικής προέλευσης, έγιναν μέρος της πανίδας του κήπου όταν οι πρώην ιδιοκτήτες τους, που τις είχαν αγοράσει ως ζώα συντροφιάς, μάλλον τις βαρέθηκαν και άρχισαν να τις απελευθερώνουν στο δάσος. Στη συνέχεια πολλαπλασιάστηκαν και, επειδή αισθάνονται στρες όταν βρίσκονται σε ξένο περιβάλλον από αυτό στο οποίο έχουν φτιαχτεί για να υπάρχουν, άρχισαν να έχουν επιθετική συμπεριφορά, επικίνδυνη για το τοπικό οικοσύστημα.

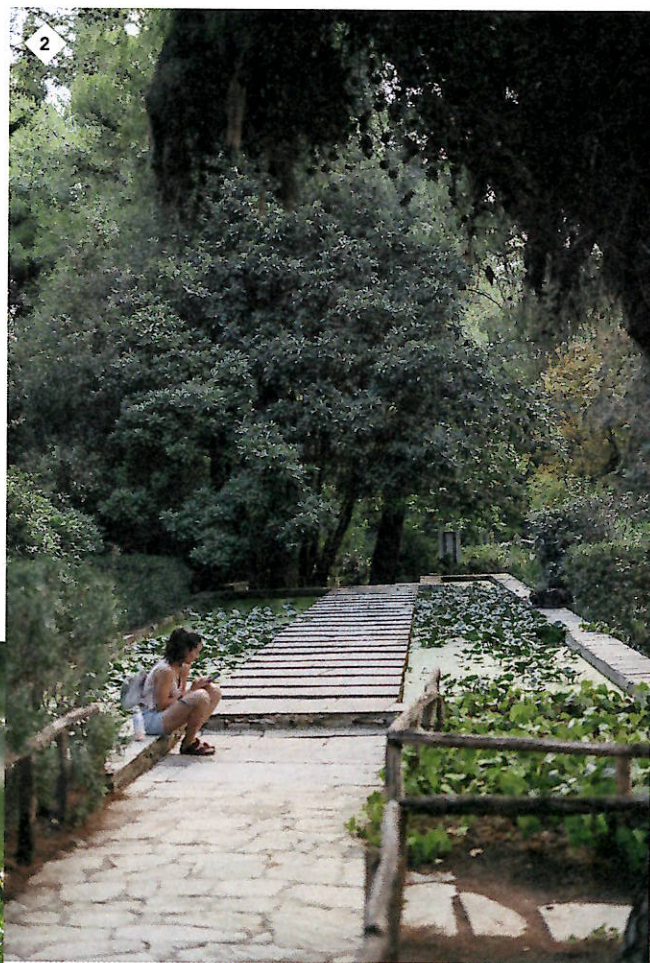
Αντί να «επαναπατριστούν», περιορίστηκαν σε αυτή τη μικρή τεχνητή λίμνη. Στο κέντρο της, επιπλέει μια πλατφόρμα από ξύλινα γράμματα που σχηματίζουν τη λέξη «οίκος», με λατινικούς χαρακτήρες. Η *sui generis* «προβλήτα», που επιτρέπει στα έξαλλης ομορφιάς καίτοι επιθετικά αμφίβια να ξεκουράζονται, αποτελεί ένα από τα δεκαπέντε έργα της έκθεσης *Shinrin-yoku: Forest bathing*, που έχει επιμεληθεί η Κίκα. Φιλοτεχνημένη από την Ιταλίδα Ραφαέλα Νάλντι Ροσάνο, επιχειρεί μεταξύ άλλων να δώσει στις αλλοδαπές χελώνες, σε επίπεδο γλώσσας, αυτό που τους αφαιρέθηκε: ένα σπίτι για να μείνουν. Όσο για τον τίτλο της ίδιας της έκθεσης; Αποδίδεται στα ελληνικά ως «κολύμβηση στο δάσος». Είναι ένας όρος που επινοήθηκε πριν από σαράντα δύο χρόνια από τον τότε υπουργό Γεωργίας της Ιαπωνίας, για να περιγράψει τη μάλλον πανανθρώπινη συνήθεια να περνάει κανείς χρόνο κοντά στη φύση, απορροφημένος από ό,τι τον περιβάλλει, χωρίς να αποσπάται από τους ρυθμούς της σύγχρονης ζωής. Κάτι που τουλάχιστον εγώ, που γεννήθηκα, μεγάλωσα και συνεχίζω να ζω στο κέντρο της πόλης, εκείνη τη στιγμή ένιωσα να το έχω μεγάλη ανάγκη.

ΚΟΥΤΣΟΥΠΙΕΣ, ΣΠΟΡΤΣΜΕΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Ο Κήπος Διομήδους, που εκτείνεται σε χίλια οκτακόσια εξήντα στρέμματα, είναι το μεγαλύτερο σε έκταση βοτανικό πάρκο στην Ανατολική Μεσόγειο. Επίσης, είναι ιδιωτικός. Για την ακρίβεια, ιδρύθηκε ως κοινωφελές ίδρυμα και ΝΠΙΔ πριν από εβδομήντα δύο χρόνια, ενώ διατηρείται οικονομικά αυτοδύναμος από τα έσοδα των κληροδοτημάτων του Αλέξανδρου Ν. Διομήδη, από τον οποίο πήρε το όνομά του. Τις δε πόρτες του για το κοινό τις άνοιξε το 1975, έναν χρόνο μετά την πτώση της χούντας και αφού ολοκληρώθηκε η πρώτη διαμόρφωσή του. Θωρώ κάπως εξεταστικά τον κόσμο γύρω μου. Αναρωτιέμαι αν αυτοί γνωρίζουν την ιστορία του, που εγώ αγνοούσα. Και είναι πολύς ο κόσμος. Νόμιζα ότι, τέτοια ώρα και μέρα, η διαδρομή μας θα ήταν κάπως μοναχική, αλλά -φευ- ο κήπος σφύζει από ζωή. Κάποιοι αράζουν, πίνοντας παγωμένο τσάι, στα ξύλινα τραπέζια του καφέ του κήπου. Ένα παιδικό πάρτι βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη στον ειδικά διαμορφωμένο για τέτοιες εκδηλώσεις χώρο.

Μονήρεις φιλότεχνοι που έχουν έρθει ειδικά για την έκθεση και οικογένειες με μικρά τέκνα, που ο Κήπος Διομήδους αποτελεί τη στάνταρ παιδική τους χαρά, στέκονται διερευνητικά ή με περιέργεια μπροστά από τα διάσπαρτα έργα τέχνης. →

Ο κήπος σφύζει από ζωή. Κάποιοι αράζουν, πίνοντας παγωμένο ΤΣΑΪ, στα ξύλινα τραπέζια του καφέ του κήπου, ενώ ένα παιδικό ΠΑΡΤΙ βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη.

1. Η λίμνη με τις χελώνες φιλοξενεί την «προβλήτα» της Ραφαέλα Νάλντι Ροσάνο. 2. Ξεκούραση δίπλα σε ένα πέρασμα γεμάτο νούφαρα. 3. Αιολικά γλυπτά της Μαρίας Άντελμαν, κρεμασμένα σε κλαδιά δέντρων. 4. Άποψη ενός εκ των θερμοκηπίων που φιλοξενούν τα πιο ευαίσθητα στις καιρικές συνθήκες φυτά του κήπου.

Ένα γεμάτο
χρώματα έργο
της Ασάκο
Μασουνούτσι
μοιάζει πλήρως
ενταγμένο στο
περιβάλλον
του ανθώνα του
βοτανικού κήπου.

εφυρα
μένη από
ύς δέντρων.
Επισκέπτες
που,
το έργο
αλβίνας
ιωτίδη.

Σπόρτσμεν με κοντά, αθλητικά σορτς κάνουν τζόκινγκ και τα προσπερνούν. Γύρω μου υψώνονται πεύκα, κυπαρίσσια και κουτσουπιές. Υπάρχουν σταθμοί με κορταδέριες από τη Νότια Αμερική – όταν ήμουν μικρός, ήταν πολύ της μόδας να στολίζονται με τα αποξηραμένα τους άνθη τα αστικά σπίτια των Αθηνών. Πλέον, χρησιμοποιούνται κατά κόρον στη διακόσμηση των γάμων και κάνουν θραύση ως «πάμπας γκρας», δηλαδή με το κοινό, αγγλικό τους όνομα. Υπάρχουν μπαμπού, πικροδάφνες, αλλά και μια «γειτονιά» από γιούγκες – η τελευταία αποτέλεσε το πεδίο τέλεσης μιας περφόρμανς του Μιχάλη Αφολαγιάν και τα ίχνη που άφησε πίσω της, μια περίπλοκη περισοχίνιση και λόγια γραμμένα σε χαρτί, αποτελούν τη δική του συμμετοχή στην έκθεση.

Στον ανθώνα του κήπου, μια γυναίκα ντυμένη με ένα απαλό ροζ-λίλα νυφικό γεμάτο βολάν ποζάρει για έναν επαγγελματία φωτογράφο, κρατώντας στην αγκαλιά της ένα μικρό κορίτσι, ντυμένο ασορτί με εκείνη. Γύρω της, η βλάστηση οργιάζει. Μερικά μέτρα πίσω της έχουν τοποθετηθεί αιολικά γλυπτά, που αλλάζουν σχήμα ανάλογα με το κατά πού φυσάει ο άνεμος. Στο μονοπάτι που θα βρει μπροστά της φεύγοντας, θα έρθει αντιμέτωπη με ζωγραφικά

έργα, που η αισθητική τους παραπέμπει σε εκείνη της εικονογράφησης παιδικών βιβλίων. Κατά τόπους, το μάτι ευφραίνεται με τα λευκά κρινάκια με τις κίτρινες καρδιές, τα αυτοφυή αγριολούλουδα, τις κομψές βερόνικες, τις ίριδες, τις μποχίνιες, τις παιώνιες, τα ρείκια, ακόμα και με τις ανθισμένες κερασιές από την Ιαπωνία, αν έρθει την κατάλληλη εποχή. Στα δε ορεινά του κήπου έχουν φυτευτεί ορχιδέες, με άνθη σε έντονα, σπάνια για την τοπική χλωρίδα, χρώματα. Η έκθεση, σκέφτομαι, αποτελεί μια πρώτης τάξεως αφορμή για να βιώσει κανείς τη φύση «όπως της πρέπει», είτε ακολουθώντας τη διαδρομή που προτείνει το φυλλάδιο που θα προμηθευτεί κατά την είσοδό του στον κήπο είτε χαράσσοντας μια δική του στον χώρο, πιθανώς πιο περιπετειώδη. Το έργο με τον αριθμό 1 που θα βρει στον χάρτη της τελευταίας σελίδας του φυλλαδίου είναι το *The mornings grow silent I* (Τα πρωινά σιώπησαν I) της Μαλβίνας Παναγιωτίδης. Φτιαγμένο από χαλκό και ατσάλι, απεικονίζει ανθρωπόμορφα θηράματα πιασμένα στον ιστό μιας υπερμεγέθους αράχνης. Το φαντάζομαι να μεγαθύνεται σε φαραωνικές διαστάσεις και να μεταμορφώνεται σε παιχνίδι αναρρίχησης μιας αλλόκοτης παιδικής χαράς, στα πρότυπα του Κήπου των Ταρό της Νίκι Ντε Σεν Φαλ, που αποτελεί ένα από τα πλέον παράδοξα πάρκα γλυπτικής και βρίσκεται χαμένο, σαν παραμύθι, στην περιφέρεια της Τοσκάνης.

ΓΗ ΚΑΙ ΥΔΩΡ

Αυτή η βόλτα μετά πολιτισμού στα δυτικά προάστια, πάντως, μάλλον έχει νόημα να ξεκινήσει με ένα πέρασμα από τις φωτογραφίες που αποτελούν το έργο *Άμα* της Αϊκό Όνο, από την Ιαπωνία. Και αυτό διότι, νοηματικά, σε εντάσσουν κατευθείαν στην ιδέα της κολύμβησης – όχι μόνο της δασικής, αλλά και αυτής που γίνεται εντός του υδάτινου στοιχείου. Πρόκειται για μια μίνι συλλογή με εικόνες από την καθημερινότητα των δυτριών Άμα, που συλλέγουν οστρακοειδή και φύκια. Κάπως έτσι, σε ένα «μετά» επίπεδο, μεταφέρεται κι ένας ολόκληρος ιαπωνικός υδροβιότοπος στο Χαϊδάρι. Στο ξέφωτο του δάσους, πάλι, μια μαρμαρίνη σφαίρα, που ξεπερνά σε ύψος κατά τι το μέσον

της γάμπας μου, λειασμένη σαν μαργαριτάρι (να σου την πάλι η θάλασσα παρούσα), κρύβει στα κούφια «σπλάχνα» της νερό – περνάω το χέρι μου μέσα της, το κουνάω σαν πινέλο για να σπκώσω ξέπνοα κύματα και νιώθω σαν να βουτάω τα ακροδάχτυλα του ποδιού μου στη θάλασσα, για να δω αν το νερό έχει ζεστάνει αρκετά πριν πέσω μέσω της. Πρόκειται για το έργο *Water and dreams (Νερό και όνειρα)* της Νικομάχης Καρακωστανόγλου. Υπάρχουν, βέβαια, και έργα που δεν κομίζουν το δικό τους υδάτινο στοιχείο στον κήπο αλλά συνομιλούν με τα δικά του νερά. Εκτός από τη λιμνούλα με τις χελώνες που φιλοξενεί ένα έργο τέχνης-προβλήτα, κοντά σε ένα υδάτινο πέραςμα γεμάτο νούφαρα, που παραπέμπει σε πίνακα του Κλοντ Μονέ, έχει τοποθετηθεί το έργο *Double water woman (Διπλή γυναίκα του νερού)* της 83χρονης σήμερα εικαστικού Λιν Χέρσμαν Λίσαν, που άφησε το αποτύπωμά της στην παγκόσμια εικαστική σκηνή, ως σκαπανέας της new media art.

Προσωπικά, με γοητεύουν τα μάλλον ρηχά φάραγγια του κατάφυτου ορεινού όγκου, μια ξύλινη μικρή γέφυρα, τα θερμοκήπια που προστατεύουν τα πιο ευαίσθητα φυτά του κήπου, αλλά και οι κάκτοι του, που μοιάζουν να φέρνουν το Τέξας στο L.A. της Μεσογείου, κοινώς γνωστό ως Λεκανοπέδιο Αττικής. Η Κίκα στέκεται σε κάθε έργο, του αφιερώνει χρόνο. Μου εξηγεί το όραμα των καλλιτεχνών, τις τεχνικές, τις αναφορές τους. Με εντυπωσιάζει μια σύνθεση του Δημήτρη Ιωάννου με εκατό στοιχισμένα βότσαλα (από τις Σποράδες), μέρος μιας μεγαλύτερης συλλογής που έκανε ο πατέρας του, επίσης εικαστικός. Στα-

ματάμε σε φωτογραφικά κολάζ, σε έργα φτιαγμένα με τη βοήθεια της τεχνητής νοημοσύνης. Άλλα είναι ριγμένα στο έδαφος και οι άκρες τους έχουν μισοθαφτεί από το χώμα και τα πεσμένα, ξερά φύλλα των δέντρων. Άλλα, πάλι, στέκονται ορθά, καμαρωτά, σαν πινακίδες-περάσματα, που οδηγούν σε εναλλακτικές πραγματικότητες. Μένουμε για ώρα σε ένα έργο που μιλάει κατευθείαν στην καρδιά μου, το *Motorcycle cruisers: The intimacy of strangers* της Μαρία Φ. Ντολόρες και της Σοφίας Ντώνα. Πρόκειται για την εκτύπωση μιας φωτογραφίας πάνω σε караβόπανο, που απεικονίζει δύο γυναίκες, σε φυσικό μέγεθος. Αποφασίζω να κάνω μια βουτιά πάνω του.

ΓΙΑ ΜΠΑΝΙΟ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ

Όταν δεν είμαστε διακοπές, τον ελεύθερο χρόνο μας κατά το θέρος –στα ρεπό, τις αργίες και τα Σαββατοκύριακα– τον περνάμε βγαίνοντας εκτός του κλεινού άστεως, κατευθυνόμενοι, για δροσιά και αναψυχή, προς τις κοντινές παραλίες. Και όμως. Αυτή τη βουτιά στην τέχνη, αυτό το «κολύμπι στο δάσος» που έκανα παρέα με την Κίκα, δεν θα το άλλαζα για λίγες ακόμα ώρες «κάτω από τον ήλιο, δίπλα από το κύμα, πάνω στην καυτή αμμουδιά», π.χ., της Β' πλαζ της Βούλας. Κι αυτό διότι μέσα στο δώρο που κράτησε η βόλτα μας περπάτησα μέσα στην πράσινη και κατά τόπους ανθισμένη φύση, είδα τέχνη που μπόρεσα να συνδεθώ μαζί της, συνάντησα χαρούμενους ανθρώπους και γύρισα στο Παγκράτι με μια μάλλον ανεξήγητη επιθυμία να επιστρέψω στον κήπο για να δω τι κάνουν οι χελώνες του. ■

Φτιαγμένο από λευκό μάρμαρο Θάσου, το έργο της Νικομάχης Καρακωστανόγλου θυμίζει στην όψη υπερμέγεθες μαργαριτάρι και κρύβει στο εσωτερικό του έναν υδάτινο πυρήνα.

INFO → Η έκθεση *Shinrin-yoku: Forest bathing* συνεχίζεται στον Βοτανικό Κήπο Διομήδους έως τις 20/09. Η είσοδος είναι ελεύθερη μέσω προζαρήτη στο diomedes-bg.gr/booking. Για τη μεταφορά εξυπηρετεί το μετρό έως τον σταθμό Αγία Μαρίνα και από εκεί η μετεπιβίβαση στο λεωφορείο 876 με αποβίβαση στη στάση Διομήδους. Συμμετέχοντες καλλιτέχνες: Λιν Χέρσμαν Λίσαν, Ερίκ Μποντλέ, Αϊζο Ονο, Ασάκο Μασουνούτσι, Νικομάχη Καρακωστανόγλου, Μαρία Άντελμαν, Ραφαέλα Νάλντι Ροσάνο, Μαλβίνα Παναγιωτίδη, Γιώργος Δρίβας, Δημήτρης Ιωάννου, VASKOS (Βασίλης Νούλας και Κώστας Τζημούλης), Εύα Στεφανή, Μιχάλης Αφολαγιάν, Campus Novel, Μαρία Φ. Ντολόρες και Σοφία Ντώνα.